

Figuur 1: Gezondheidseffecten van klimaatverandering (3).

Oproep tot actie

- We roepen GGD'en op om positie in te nemen. Juist de GGD zet in op planetaire gezondheid ten behoeve van de publieke gezondheid. Door een uitgesproken mening hierover te uiten beïnvloeden we de publieke gezondheid. Deze position paper kan daarbij worden benut als basis.
- Zowel GGD GHOR Nederland als de GGD'en werken aan de verduurzaming van hun eigen organisatie. Om de voortgang te volgen wordt een jaarlijkse uitvraag over hun activiteiten gedaan.
- GGD'en nemen klimaatadaptatie en klimaatmitigatie op in advisering aan gemeenten en voorlichting aan inwoners.
- Relevante en juiste informatie wordt gedeeld, samenwerken loont. Waar nodig biedt GGD GHOR Nederland handreikingen. Er zijn al goede voorbeelden in het land, deze worden gedeeld in thema- en inspiratiesessies. GGD GHOR Nederland zal dit gaan faciliteren.
- Onderteken de Green Deal Duurzame Zorg en vorm en ondersteun een intern Green Team.

Bronnen

- (1) Whitmee S, Haines A, Beyrer C, Boltz F, Capon AG, de Souza Dias BF, Ezeh A, Frumkin H, Gong P, Head P, Horton R, Mace GM, Marten R, Myers SS, Nishtar S, Ososky SA, Pattanayak SK, Pongsiri MJ, Romanelli C, Soucat A, Vega J, Yach D. Safeguarding human health in the Anthropocene epoch: report of The Rockefeller Foundation-Lancet Commission on planetary health. *Lancet*. 2015 Nov 14;386(10007):1973-2028. doi: 10.1016/S0140-6736(15)60901-1. Epub 2015 Jul 15. Erratum in: *Lancet*. 2015 Nov 14;386(10007):1944. PMID: 26188744.
- (2) www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/climate-change-and-health (laatst geraadpleegd 7-8-2023)
- (3) E.F. Hall et al. Mondiaal klimaatbeleid: gezondheidswinst in Nederland bij minder klimaatverandering. RIVM-rapport 2020-0200. Figuur is aangepast naar G. Luber, Centers for Disease Control and Prevention: www.cdc.gov/climateandhealth/effects/default.htm
- (4) www.greendealduurzamezorg.nl (laatst geraadpleegd 7-8-2023)
- (5) <https://wetten.overheid.nl/BWBR0024705/2023-07-01> (laatst geraadpleegd 7-8-2023)
- (6) www.rivm.nl/duurzamezorg/onderzoek/milieuvoetafdrukrapportage (laatst geraadpleegd 7-8-2023)
- (7) www.ggdghor.nl/home/over-ggd-ghor-nederland (laatst geraadpleegd 7-8-2023)
- (8) www.knaw.nl/nl/publicaties/planetary-health-emerging-field-be-developed (laatst geraadpleegd 7-8-2023)

Planetaire gezondheid en de rol van de GGD

De GGD heeft een unieke en belangrijke rol in het beschermen, bevorderen en bewaken van de publieke gezondheid. Juist de GGD kan nog meer doen op het gebied van planetaire gezondheid om haar taken en doelstellingen te behalen. Door expliciet positie in te nemen, de Green Deal Duurzame Zorg te ondertekenen en een Green Team te vormen en te ondersteunen, kan de GGD ook via de weg van de planetaire gezondheid de publieke gezondheid verder versterken. Dit is nodig om negatieve gezondheidseffecten voor de huidige en toekomstige generaties te voorkomen. De meest duurzame zorg is immers de zorg die niet geleverd hoeft te worden.

Planetaire gezondheid en de rol van de GGD

Nederland zal zich snel moeten aanpassen aan de veranderingen in de leefomgeving. Ook zal het zich hard moeten inspannen om onze leefomgeving te beschermen. We hebben als GGD al veel te bieden op dit vlak. De meest duurzame vorm van zorg is immers de zorg die niet geleverd hoeft te worden. Het is echter hoog tijd om het thema planetaire gezondheid meer te integreren in de GGD om te kunnen voldoen aan onze taken en om onze doelstellingen te behalen. Dit is niet alleen essentieel voor de generaties die na ons komen, maar ook voor de huidige. Juist de GGD heeft een unieke en belangrijke rol in het beschermen, bevorderen en bewaken van de planetaire gezondheid ten behoeve van een goede publieke gezondheid.

Wat is planetaire gezondheid?

Planetaire gezondheid, vrij vertaald van het Engelse Planetary Health, drukt uit dat de gezondheid van mensen nauw verbonden is met hun leefruimte (1). Het welzijn van de mens is afhankelijk van het welzijn van de planeet. Iedereen is gebaat bij schone lucht om in te ademen, schoon water om te drinken, een schone bodem om voedsel in te verbouwen en een aangenaam klimaat om in te leven.

Meer actie van groot belang

Door de ecologische crisis komt de planetaire gezondheid onder druk te staan. Ook in Nederland ondervinden we steeds vaker gezondheidseffecten van bijvoorbeeld hitte, UV-straling en allergenen. De Wereldgezondheidsorganisatie noemt de door de mens veroorzaakte klimaatverandering de grootste bedreiging voor de volksgezondheid van de 21e eeuw. Het verergert de bestaande nationale en mondiale gezondheidsongelijkheid (2). Het is dus noodzakelijk om meer preventieve maatregelen te treffen om de gezondheid van de planeet te beschermen, om te voorkomen dat we straks steeds meer reactief moeten handelen om de publieke gezondheid te waarborgen. Enkele voorbeelden van negatieve impact op de gezondheid veroorzaakt door klimaatverandering zijn uitgewerkt in *figuur 1*, op de achterzijde.

We vergroten onze handafdruk en verkleinen onze voetafdruk

De GGD beschikt over veel expertise die raakvlakken heeft met planetaire gezondheid. We vergroten onze handafdruk (positieve impact op de aarde)* door deze expertise meer in te zetten én uit te spreken wat de relatie is met planetaire gezondheid. Tegelijkertijd verkleinen we onze eigen voetafdruk (beperken van negatieve impact op de aarde) en dus de impact van onze bedrijfsvoering. Hierdoor hebben we een directe invloed op de planetaire gezondheid en nemen we een duidelijk standpunt in richting de samenleving: als we als mens gezond willen blijven, is het essentieel om de planeet gezond te houden.

Onze expertise inzetten	Onze uitstoot verminderen
	
Gezonde leefomgeving (lucht-, bodem-, waterkwaliteit)	Inkoop (m.n. medisch gerelateerde producten)
Hitte en UV-straling	Vastgoed
Infectieziektebestrijding	Dataopslag
Gedragsbeïnvloeding	Voedsel- en drank-aanbod
Bewegen en gezonde voeding	Mobiliteit
Mentale gezondheid	Medicatieverspilling
Kwetsbare groepen	Promotiemateriaal
Crisissituaties	Drukwerk

We hebben als GGD veel thema's als aangrijpingspunten en bovenstaande tabel schetst er slechts enkele. Elke GGD kan zelf bepalen hoe het gaat werken aan een duurzame publieke gezondheid. De Green Deal Duurzame Zorg geeft hiervoor duidelijke kaders en kan als hulpmiddel dienen (4).

GGD GHOR Nederland heeft geld vrijgemaakt om in 2023-2025 het onderwerp planetaire gezondheid verder uit te werken. Bewustwording en het vergroten van kennis is daarbij het speerpunt.

* Hoe groot is die van jou? Zo vergroot je je handprint | Blogs | a.s.r. (asr.nl)

Op basis van een uitvraag aan alle GGD'en weten we onder andere dat er behoefte is aan kennisdeling en inspiratie (zie bijlage 1). Op Kennisnet is daarom het platform 'Planetaire gezondheid, duurzaamheid en de GGD' opgericht.

Van bewustwording naar gedragsverandering

Bewustwording van een probleem ligt aan de basis voor het kunnen werken aan een oplossing van een probleem. Pas ná bewustwording volgt gedragsverandering. Het is dus essentieel dat we als sector ons bewust zijn van de taken en doelstellingen van de GGD en de link met de planetaire gezondheid. Dan wordt ook duidelijk dat we als GGD (mede) verantwoordelijk zijn voor de oplossing.

Link tussen de doelstellingen van de GGD en planetaire gezondheid

De branchevereniging GGD GHOR Nederland formuleert 6 doelstellingen, voortkomend uit haar visie en missie (7). Deze doelstellingen onderstrepen het belang van inzet op planetaire gezondheid.

1) We vergroten gelijke kansen op gezondheid voor iedereen

De meest kwetsbaren in onze samenleving worden het hardst getroffen door achteruitgang in de planetaire gezondheid (2).

2) We zijn voorbereid op gezondheidsbedreigingen

Gezondheidsbedreigingen zoals hittestress en nieuwe infectieziekten komen ook voort uit klimaatverandering. Door onze expertise in te zetten zullen we praktisch en mentaal beter voorbereid zijn.

3) We zijn voorbereid om de gezondheid te beschermen tijdens rampen en crises

Onze leefomgeving verandert zo drastisch en snel dat afwachten geen optie meer is. De COVID-19 pandemie en de hoogwatercrisis in Limburg in 2021 hebben ons onder andere geleerd dat het moeilijk sturen is ten tijde van een crisis. Voorbereiding is essentieel.

4) We gebruiken onze data voor betere publieke gezondheid

Om goed voorbereid te zijn, is monitoring en onderzoek naar planetaire gezondheid noodzakelijk. De Koninklijke Nederlandse Academie van Wetenschappen onderstreept de noodzaak voor meer onderzoek op dit terrein (8).

5) We dragen onze uitgesproken mening uit en beïnvloeden zo de publieke gezondheid

De duurzame keuze is vaak ook de gezonde keuze: meer plantaardig eten, meer bewegen en het realiseren van een groenere leefomgeving. Als GGD hebben we een voorbeeldfunctie en laten we een krachtige stem horen in het maatschappelijke debat. Met de GGD aan tafel is het rijtje waaruit de Nederlandse gezondheidszorg bestaat pas compleet: care, cure én publieke gezondheid.

6) We bieden een aantrekkelijk werkveld voor goed opgeleide professionals

Veel jonge professionals maken zich zorgen om het klimaat en de gevolgen voor de mens. Deze professionals kunnen de GGD als werkveld nog aantrekkelijker maken door te laten zien dat je als werknemer van de GGD kunt bijdragen aan een gezondere planeet. Daarnaast is het belangrijk dat we goed zorgen voor onze medewerkers, bijvoorbeeld door het stimuleren van beweging en het aanbieden van gezonde catering. 'Practice what you preach' is hierbij een belangrijke motivator.

Link tussen de taken van de GGD en planetaire gezondheid

De GGD heeft drie hoofdtaken; het beschermen, bewaken en bevorderen van de gezondheid van de inwoners van Nederland. Dit is verankerd in de Wet Publieke Gezondheid (5). Als GGD'en streven we ernaar dat iedere Nederlander gezond is (voetnoot (7); visie missie GGD GHOR Nederland). Paradoxaal genoeg is de sector gezondheidszorg zelf verantwoordelijk voor 7% van de jaarlijkse broeikasgassen van Nederland en daarmee juist een risico voor de gezondheid (6). Ook de GGD'en dragen hieraan bij. Daar staat tegenover dat de GGD een unieke rol heeft door de druk op de gezondheidszorg te verlichten via preventie, en daarmee dus zorgt voor minder uitstoot in de zorgsector.